

Limes – 2016

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute*

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2016
Том ІІІ

Берегово – Ужгород
2016

УДК 001.89
ББК 72.4
L74

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 4 від 31.08.2016 р.)*

„LIMES” засновано у 2014 році та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ільдико Орос, кандидат педагогічних наук, ректор ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ (головний редактор);
Іштван Керестень, кандидат педагогічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Роберт Бачо, кандидат економічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Ернест Іванчо, кандидат медичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

L74 LIMES : наук. вісн. Закарпат. угор. ін-ту ім. Ф. Ракоці ІІ = A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve / М-во освіти і науки України, Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ = Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola; редкол. : I. Орос (голов. ред.) [та ін.] = szerk. biz.: dr. Orosz I. (főszerkesztő) [és mások]. – Ужгород : Вид-во «РІК-У» = Ungvár : «RIK-U» Kiadó, 2016. - Том III = III. évf. - 320 с. : іл. + табл. + діаграми. – Текст угор., укр. та англ. мовами.

У «Limes» публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних вчених угорською, українською та англійською мовами. Видання об'єднує праці з економіки, біології, туризму, історії та суспільствознавства.

УДК 001.89

ББК 72.7

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2016
III. évfolyam

Beregszász – Ungvár
2016

*Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2016.08.31., 4. számú jegyzőkönyv).*

A „LIMES” 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg.

**Nyomtatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.**

SZERKESZTÉS:

dr. **Orosz Ildikó**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, rektor, II. RFKMF;
dr. **Keresztény István**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Bacsó Róbert**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Iváncsó Ernő**, az orvostudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. **Brenzovics László**, a történelemtudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A *LIMES* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. Jelen kötet a közgazdaságtan, biológia, turizmus, valamint a történelem- és társadalomtudomány különböző területeit öleli fel.

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

TARTALOM

BACHO ROBERT: <i>The mechanism of pre-trial resolution of financial services consumers' disputes</i>	9
BARABÁSNÉ DR. KÁRPÁTI DÓRA: <i>Tanulási attitűdök és a szervezeti magatartás változásai a mai fiatalok körében</i>	17
BÉRESNÉ DR. MÁRTHA BERNADETT, DR. DARABOS ÉVA: <i>A faktoring mint a magyar vállalkozások versenyképességnövelésének egyik lehetséges pénzügyi eszköze</i>	27
BILANICS ÁGNES: <i>Változások és új kihívások a következő vezetői generáció menedzsment oktatásában</i>	40
EGRI IMRE: <i>Ipari logisztikai parkok mint Kárpátalja lehetőségei</i>	48
FÁSI CSABA: <i>Magyarország közpénzügyi rendszerének hatályos jogszabályi alapjai</i>	62
HEGEDŰS LÁSZLÓ ZSIGMOND: <i>Élelmiszer-vásárlási szokások és szempontok a 14–18 éves korosztálynál</i>	72
Гончаренко Олена: <i>Сегрегація об'єктів бухгалтерського обліку в умовах реалізації теорії фінансового посередництва</i>	84
KASSAY JÁNOS: <i>A romániai LEADER-program tanulságai, a vidékfejlesztési rendszer kritikai megközelítése</i>	98
Когут Юлія, Когут Вікторія: <i>Сучасний розвиток фінансової системи України та перспективи її розвитку враховуючи міжнародний досвід</i>	110
LENTNER CSABA: <i>Nemzetközi és magyar közpénzügyi menedzsmentstratégiák a 2007-es válság után</i>	115
Лук'янець Олена: <i>Гармонізація звітності кредитних спілок в умовах запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності</i>	128
MAGURSZKA RITA: <i>Az infláció értelmezése és hatása napjainkra</i>	141
MAGYAR ZOLTÁN: <i>A vadászati turizmus trendjei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében</i>	150
Макарович Вікторія: <i>Риски факторингової діяльності: аналітичні аспекти</i>	156
MEGYESI CSILLA: <i>Economic, Entrepreneurial and HR Insights in Professional Training and Adult Education</i>	161
Орлов Ігор, Бачо Роберт: <i>Фактори впливу на розвиток малого бізнесу в Україні</i>	179

PATAKI GÁBOR: <i>Kárpátaljai vállalkozások helyzetértékelése a magyarlakta területek mentén</i>	184
SZAKÁL ZOLTÁN: <i>A Tokaj-hegyaljai desszertborok piaci elemzése – egy empirikus kutatás eredményeinek összefoglalása</i>	193
SZEMJON VIKTÓRIA: <i>Az ukrán adórendszer fejlődésének sajátosságai</i>	204
СОКОЛ ІВАН: <i>Соціально-економічний потенціал регіону як стратегічна складова регіональної конкурентоспроможності</i>	211
VARGA JÓZSEF–CSEH BALÁZS: <i>A magyarországi helyi pénzek működési mechanizmusa</i>	222
VIRÁG ATTILA: <i>Napjaink földgázimport diverzifikációs lehetőségei Kelet-Közép-Európában</i>	230
VNUKOVA NATÁLIA: <i>Ukrainai képzési keretrendszer az új felsőoktatási törvény fényében</i>	239
Орлов Ігор: <i>Рецензія на монографію Пойди-Носик Н.Н., Бачо Р.Й., Щербан М.Д. «Регіональний розвиток кредитної кооперації в Україні»</i>	246
LENTNER CSABA: <i>Recenzió Bacsó Róbert Az ukrainai bankon kívüli pénzügyi szolgáltatások piacainak szabályozása az európai integráció tükrében c. monográfiájáról</i>	249
	
MOLNÁR FERENC: <i>Az olmüti alkotmány kihirdetése az Ungvári kerületben (1849. november–december)</i>	251
	
IVETT SZOMBATI: <i>The role of the World Health Organization in the development of the international legal system and institutional development</i>	260
	
Ендре Дердь Бартфой, Еники Шаш: <i>Минуле, сьогодні та майбутнє оздоровчого туризму на Закарпатті</i>	269
NAGY ORSOLYA–GYURICZA LÁSZLÓ: <i>A turizmus és az identitás kapcsolata a kárpátaljai magyarság körében</i>	281
Товт Атілла: <i>Порівняння культурно-туристичного потенціалу Виноградівського та Воловецького Районів Закарпатської Області</i>	288
	
NAGY ISTVÁN: <i>A méhtenyésztés és méhegészségügy szerepének fontossága a méhészetekben</i>	296
	
BENEDEK VIKTÓRIA: <i>Migráció és külföldi munkavállalás a kárpátaljai magyar fiatalok körében</i>	303
	
ESEMÉNYNAPTÁR	314

A FAKTORING MINT A MAGYAR VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGNÖVELESÉNEK EGYIK LEHETSÉGES PÉNZÜGYI ESZKÖZE

BÉRESNÉ DR. MÁRTHA BERNADETT, DR. DARABOS ÉVA

Nyíregyházi Egyetem,
Debreceni Egyetem, beresne.bernadett@gmail.com

Magyarországon az elmúlt években a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások mértéke GDP-arányosan számolva az európai uniós átlag 2,7-szerese volt. Ennek hatása azonban nem jelenik meg érzékelhető módon a gazdaság teljesítményében, versenyképességében. Ez utóbbit érdemben befolyásolja a kedvező jogi szabályozási környezet, az üzleti szolgáltatások jól működő piaca – ahol kiemelt szerep jut a pénzügyi finanszírozási módoknak –, melyek hiányát nem tudja ellensúlyozni a támogatások magas szintje sem. Jogosan merül fel akkor a kérdés, hogy a 2014–2020-as programozási időszakban rendelkezésünkre álló közösségi forrásokat hogyan tudjuk majd az eddigi eredményeknél hatékonyabban kihasználni, és ezáltal versenyképességünket növelni. A cikk célja, hogy bemutassa a faktoringnak, mint napjainkban várhatóan újra fénykorát élő pénzügyi szolgáltatásnak a magyar vonatkozásait, fejlődési lehetőségeit a nemzetközi trendek viszonyában. Ezzel is segítve a magyar vállalkozások pénzügyi döntéseit.

ABSTRACT

В Угорщині в останні роки рівень державної допомоги підприємствам у відношенні до ВВП складав у 2,7 рази більше середнього рівня в Європейському союзі. Однак ефект від цього не відображається відчутно на ефективності, конкурентоспроможності економіки. Останнє підпадає під вплив сприятливого правового середовища, добре функціонуючого ринку підприємницьких послуг – де визначну роль мають методи фінансового забезпечення–, дефіцит чого не може виправити навіть високий рівень фінансової допомоги. Справедливо виникає питання, що яким чином використати якнайефективніше суспільні ресурси, які знаходяться у нашому розпорядженні, у 2014–2020-х роках програмного періоду при теперішніх результатах, і цим підвищити нашу конкурентоспроможність. Мета статті – представити угорські особливості факторингу як фінансової послуги, що сьогодні знов знаходиться на піку розвитку, а також можливості його розвитку у світлі міжнародних тенденцій. Цим надаючи допомогу угорським підприємствам у прийнятті фінансових рішень.

BEVEZETÉS

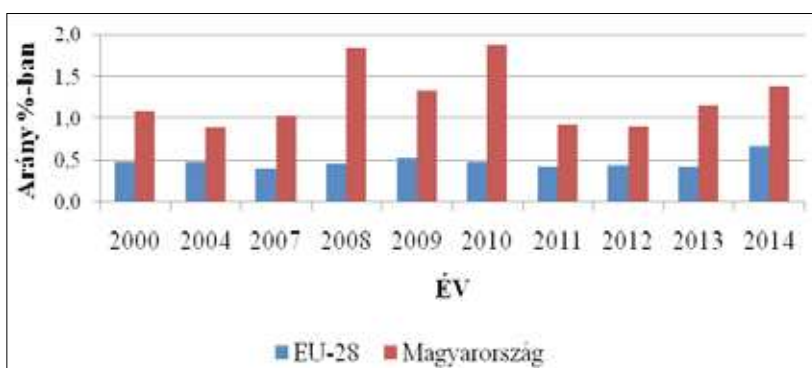
A gazdaság növekedése, a fogyasztás bővülése az áru- és szolgáltatásforgalom folyamatos gyorsulását eredményezi világszinten. Ezen változásokhoz való alkalmazkodás elősegítésére a magyar fejlesztéspolitika az egyik leggyakrabban alkalmazott eszközének, a vállalatok számára nyújtott állami támogatásoknak (uniós és hazai források együttesen) igen meghatározó szerep jut, annál is inkább,

mivel számos probléma megoldását várja tőle mind a szakmai, mind a szélesebb közvélemény. Magyarországon a 2007–2013 közötti pénzügyi fejlesztési keret nagysága a hazai kiegészítő költségvetési forrásokkal kibővítve elérte a 11.908,2 Mrd forintot (tervezési árforlyamon számolva), melyből a vállalt hazai hozzájárulások mértéke 2.024,3 Mrd forintot (átlagosan 17%-ot) tett ki (ÁSZ 2015). Ez a támogatási összeg az akkori tagállamok között az egyik legnagyobb GDP-arányos

támogatásnak számított. Ennek ellenére a magyar gazdaság növekedési teljesítménye 2013-ig nem volt kiemelkedő a 2004-ben csatlakozott kelet-európai tagállamokhoz képest.¹ Mi lehet ennek az oka? Milyen kitörési pontok kínálóznak ennek megoldásaként? Ahhoz, hogy erre választ tudjunk adni, röviden át kell tekinteni a közeli és távoli múltból fakadó örökségeinket.

KÖZÖSSÉGI FORRÁSOK FELHASZNÁLÁSÁNAK EREDMÉNYE

Mindenhol van kontraszt a helyi és a globális gazdaság között, de nem olyan nagy, mint Magyarországon. Magyarország a rendszerváltást követően gyorsabban akart és gyorsabban is tudott bekapcsolódni a globális gazdaságba, mint a többi visegrádi ország. Arra koncentrált, hogy a hiányzó tőke és technológia számára vonzó legyen, és ezáltal költségvetési bevételt tudjon generálni. Ez sikerült is, a gyors magánosítás és a sok zöldmezős beruházás révén, melynek következtében az államadósság csökkentésében komoly sikert értünk el. Mindeközben a hazai vállalkozások intézményi környezetének kialakítására, a hazai cégek domináns ágazatok versenyképességének megerősítésére nem jutott kellő figyelem. Azt hittük, a piacgazdaság magától létrejön, vagy megfelelő szabályai importálhatóak és gyorsan bevezethetőek lesznek az Európai Unióhoz való csatlakozásunk következményeként. Mindezek azonban nem valósultak meg, sőt. A magyar gazdaság sajátos fejlődési pályája (a válság kitörése előtt az ország gazdasági növekedési potenciáljainak meggyengülése, a nagyfokú eladósodás, a költségvetési stabilizáció stb.) miatt a 2000 óta érkező EU-támogatások nagysága nem bizonyult elégségesnek ahhoz, hogy a gazdaságot tartós növekedési pályára állítsa, és felgyorsítsa a növekedés mértékét. Történt ez annak ellenére, hogy az ipari és szolgáltató ágazatoknak nyújtott támogatások GDP-hez viszonyított aránya Magyarországon 2000 óta jelentősen meghaladta az Európai Unió tagállamainak átlagát (0,4–0,6%). Az 1. ábrán látható, hogy a hazai adatok rendre 0,8% felett voltak (2008-ban az 1,8%-ot is meghaladta). Ez azonban nem érhető tetten az ország teljesítményében.

1. ábra. Európai uniós támogatási források a GDP arányában

Forrás: Eurostat, 2016.

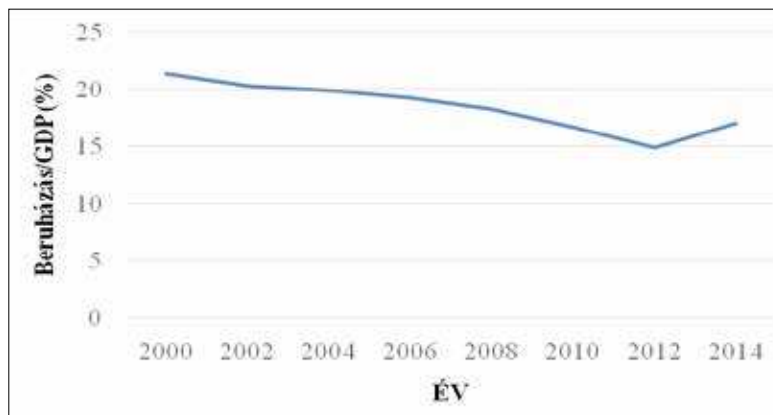
Mondhatjuk, hogy a támogatások jelentős része nagymértékben hozzájárult a 2008-ban kirobbant világválság okozta nagyobb gazdasági visszaesés elkerüléséhez, vagy éppen az

¹ A 2014. év végén Magyarország a rendelkezésre álló uniós kohéziós források 78,2%-nak a lehívásával a visegrádi országok között a második, a 2004-ben csatlakozott tíz tagállam között pedig a hetedik helyen állt. Magyarország relatív lemaradását a nehezen, lassan beinduló forrásfelhasználás okozta. A teljes kifizetett összeg 76,7%-át fordították beruházásokra. (ÁSZ 2015.)

infrastruktúra területén tapasztalt elmaradások fejlesztésével hozzájárult a gazdasági növekedés feltételeinek a megteremtéséhez, de akkor sem nevezhető a források felhasználása hatékonynak, versenyképesnek gazdaságunk számára. (Kállay 2014)

A 2017–2013-as időszakban kifizetett támogatások csaknem háromnegyedét Magyarországon a beruházások tették ki. Ennek ellenére nem látható, hogy ezen beruházások érdemben hozzájárultak volna a GDP növekedéséhez (2. ábra). Ezen beruházási dinamika alakulását a kormányzati és magán szektor együttes beruházásainak az egyenleg adja. A 2012-től tapasztalható növekedés oka nem más, mint kizárólag az uniós transzferek felpörgéséből fakadó állami beruházások megnövekedése. Az állami beruházások 2000 óta több mint megháromszorozódtak², két év alatt pedig több mint 60%-kal emelkedtek, miközben a magánszektor beruházásai a 2000. évit olyan kis mértékben haladták meg, hogy nem jön ki belőle éves átlagban az 1%-os növekedés sem, és két év alatt pedig összességében stagnáltak.

Az állami és a magánberuházások ellentétes trendjének következtében a beruházási kapacitások egyre nagyobb része szolgálja a kormányzati fejlesztéseket. Míg a 2000-es évek elején a nemzetgazdasági állóeszköz-felhalmozás hatoda kötődött az állami megrendelésekhez, mára már közel a harmada. Ez azért is sajnálatos, mivel a kormányzati beruházások növekedése magával vonja a magánberuházások visszaszorulását, egyfajta kiszorítási hatásként. Továbbá ez utóbbi beruházások előtt az utóbbi időben egy új korlát is megjelent, nevezetesen a munkaerőhiány. A vállalkozások soha ilyen arányban nem neveztek meg a fejlesztési akadályok között a munkaerőhiányt. A beruházások alacsony szintjére nemzetközi összevetésben is rámutathatunk. A nettó beruházási ráta ugyanis az Európai Bizottság AMECO adatbázisának előrejelzései alapján a régióban nálunk lesz a legalacsonyabb 2016-ra. Ez a mutató azt fejezi ki, hogy az amortizáción (tőkepótláson) felül az ország a megtermelt GDP-hez viszonyítva mekkora erőforrásokat fordít a beruházásokra. Mint látható (3. ábra), a nettó beruhá-

2. ábra. GDP arányos beruházások alakulása Magyarországon

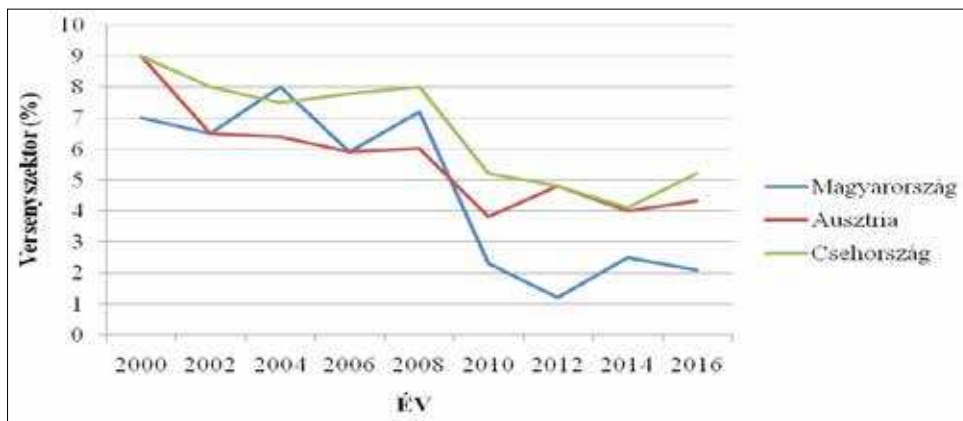
Forrás: KSH 2016b adatai alapján saját számítás

² A folyó áron kimutatott kormányzati beruházási kiadásokat összevetettük a nemzetgazdaság teljes állóeszköz-felhalmozásával, és maradék elven ebből adódott a magánszektor beruházása. A folyó áras teljesítményt 2005-ös árakra vetítettük úgy, hogy a folyó áras és a 2005-ös árakon bemutatott GDP-statisztikákból teljes beruházási árindexet számoltunk. (KSH 2016a)

zási ráta érdemben elmarad az újraparosítási példaképnek nevezhető Csehország, de még a 25 év múlva utolérendő Ausztria számától is. Ez az előrejelzés azért is elszomorító, mivel a 2014–2020 közötti programozási időszakban Magyarország 12.000 milliárd forint

fejlesztési forrást használhat fel az Európai Unió és a hazai költségvetés támogatásával. Ennek 60%-át közvetlen gazdaságfejlesztésre szeretné fordítani a kormány, létrehozva ezzel több százezer új munkahelyet, és megerősítve a kis- és középvállalkozói³ (továbbiakban KKV) szektort.

Előbbi javaslatunkat támasztja alá a Globális Vállalkozói Monitor (GEM) kutatásában végzett összehasonlító elemzése, amely a vállalkozói szféra teljesítményét méri nemzetközi összehasonlításban. Legfrissebb jelentésük szerint Magyarország a gazdasági fejlettség trendvonalához képest rosszabb összeté-

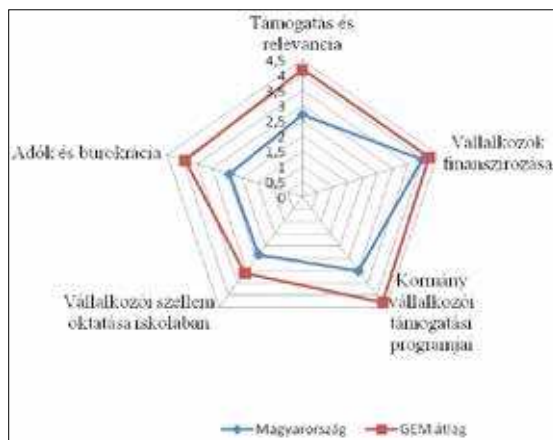

3. ábra. GDP-arányos nettó beruházási ráta alakulása

Forrás: EC 2016

Ez utóbbi cél csak akkor realizálódhat, ha kellő figyelmet fordítunk elsősorban a KKV-t finanszírozó pénzügyi technikák, az életszerűen járható adminisztratív eljárások kialakítására, a nagy és kis cégek között az erővel való visszaélést korlátozó jogi szabályok létrehozására. Egy fejlett gazdaságban éppen a kisvállalkozói szektor jelenti azt a motort, amely gyors alkalmazkodóképességével, rugalmasságával segíteni tudja a gazdaság fejlődését, azonban ha stagnáló a piac, akkor nagyon nehéz gazdaságosan megtérülő befektetési lehetőséget találni. Ahhoz, hogy Magyarország gazdasága tartós növekedési pályára állhasson, és a jelen időszak támogatási forrásait hatékonyan tudja felhasználni, a KKV-szektor működését az előbb említett irányokból segíteni szükséges állami szinten.

telű vállalkozói struktúrával rendelkeznek. Ezt szemlélteti a 4. ábra is.

4. ábra. A vállalkozói szféra teljesítményét befolyásoló tényezők

Forrás: Kelly et al, 2016

A felmérés szerint a vizsgált 12 tényező közül az alábbi öt gátolja legnagyobb mértékben a magyar vállalkozók fejlődését (a GEM 61 tagországának átlagadataihoz képest): az

³ A KKV-k között 2014. decemberében a KSH 1.176.447 db (250 főnél kisebb létszámú) regisztrált vállalkozást tartott nyilván Magyarországon, az összes vállalkozás 99,9%-át. (KSH 2016b)

adókulcsok magas volta a túlzott bürokráciával karöltve, a vállalkozói szellem iskolai oktatásának hiánya, a kormány vállalkozói támogatási programjának alacsony szintje, a támogatások mértékének és azok relevanciájának kapcsolatában észlelt kedvezőtlen folyamatok, valamint a vállalkozók finanszírozásának kevésbé hatékony módja. Ez utóbbi tényező megítélésének javítása érdekében célunk ezen cikkkel, hogy a KKV-k finanszírozási problémáinak megoldására egy olyan alternatívát kínáljunk, mely világviszonylatban is egyre inkább elfogadott és szívesen alkalmazott módszer a szektoroktól, méret nagyságtól és a kereskedelem irányultságától függetlenül.

ÁLTALÁNOSÁGBAN A FAKTORINGRÓL

A faktorálás nem más, mint bankári biztosítékkal nem fedezett, kereskedelmi számlákba foglalt pénzkövetelésre szóló jogosultság engedélyezése. A követelés elsősorban alapanyagok, nyersanyagok, fogyasztási cikkek szállításából ered, rövid lejáratú, általában nem haladja meg a 180 napot. Gyökerei közel 4000 évvel ezelőttre nyúlnak vissza, egészen a babilonai birodalom leghatalmasabb uralkodójának, Hammurapinak a törvénykezéséig. (Salinger 1995). Az üzleti élet fejlődésével összhangban időszakonként átalakult, és a gazdasági élet szereplőinek igényeihez igazodva korszerű formában azonban újra és újra felbukkan. Az új piacok megszerzéséért és a régiók megtartásáért jelenleg is kielezett harc folyik a termelők és a szolgáltatási szektorban egyaránt. A piacra kerülő áruk és szolgáltatások minősége és előállítási költsége mellett egyre fontosabb szerep jut a kereskedelmi feltételek megállapításának is. Minél kedvezőbb fizetési feltételeket kínál az eladó vagy a szolgáltató, annál könnyebben talál üzleti partnert magának. A hitelben történő értékesítés az eladótól tőke-igénybevétel követel, amely a kis- és közepes vállalkozásoknál finanszírozási és likviditási problémákat jelenthet. A pénzügyi piac a fenti problémát

a faktoring szolgáltatáson keresztül igen hatékonyan tudja orvosolni.

Az 1950-es években még csak az Egyesült Államokra korlátozódott a faktoring, de azóta valamennyi földrészen elterjedt. Az amerikai faktorok banki tulajdonba kerülése elősegítette elterjedését Európában is, mely folyamat jelentős mértékben hozzájárult az 1960-as években rohamléptekben fejlődésnek induló világkereskedelem növekedésében. (Réczei 1988) Ezek eredményeképpen az 1990-es években már a legnagyobb forgalmat Európában dokumentálták. (Martinkó 2002)

A Magyar Nemzeti Bank az 1970-es évek végén, és a 80-as évek elején jelent meg a faktoring piacon mint aktív résztvevő. A faktoring szerződés fogalma alapján – melyet a *Polgári törvénykönyv* 2013. évi V. törvény szabályoz – a követelés eladója a faktor adósa. (MK 2013) Tehát a faktoring fogalma a magyar szóhasználat szerint egy követelésvásárlást jelent: bankok, pénzügyi vállalkozások által nyújtott szolgáltatás keretében egyik oldalról követelés (kintlévőség) finanszírozását, másik oldalról követelés értékesítését jelenti.

MIÉRT IS KEDVEZŐ EGY VÁLLALATNAK A FAKTORING SZOLGÁLTATÁS IGÉNYBEVÉTELE?

- A faktoring nem azonos a hitelfelvétellel, nem kell pl. jelzálogfedezetet biztosítani. A banki hitelezés bürokráciáját ki lehet kerülni, és akár egyszeri pozitív minősítést követően szinte azonnal, és akár folyamatosan is pénzhez juthat a vállalat, sőt kezdő, tőkeszegény, esetleg veszteséges vállalkozások is igénybe vehetik a faktoringot.
- A faktoring szolgáltatás igénybevételével a vállalkozás követelései időre megérkeznek, a tapasztalatok szerint ugyanis nő a vevői fizetési hajlandóság és a fegyelem

(azaz a vevők fizetési morálja javul), így a nem fizetésből származó kockázat csökken vagy megszűnik, ezáltal továbbra is fizetőképes marad a vállalat, a szállítói hitelei csökkennek.

- Felgyorsul a vállalkozás cash-flowja, így javul a cég likviditása, megrendelésor, hitelfelvételnél előnyhöz juthat. Nő az eszközök forgási sebessége, a bevételek jobban tervezhetővé válnak, folyamatosan szállíthat, ügyfélkörét nem veszíti el. A piacon betöltött szerepét megőrizheti, javulhat versenypozíciója.
- A bank a hitelre történő értékesítés kockázatát részben átvállalja az áruügylet eladójától, helyettesíti a bankgarancia, akkreditív, váltó vagy egyéb biztosíték költséges alkalmazását.
- Nincs szükség bankári biztosítékra, a vevő fizetőképessége jelenti a „fedezetet”.
- A bank biztosítja a követelések nyilvántartását, beszedését (Darabos el at. 2015).

A faktorálás számos előnye mellett azért hátránya is létezik. Ilyen többek között az, ha a szállító lejárat előtt, vagy késedelmes fizetés miatt faktoráltatja a követelését, a kereskedelmi ügylet vevőjének piaci megítélése romolhat, megszakadhat az üzleti kapcsolat. Továbbá a faktorálás díja magas, mivel a hitelezéshez hasonlóan ez is kockázatos ügylet, számolni kell a vevő nem fizetéséből származó kockázatával.

NAPJAINK NEMZETKÖZI TRENDJEI

Egészen a közelmúltig a nemzetközi üzleti életben az akkreditív volt a legáltalánosabban

elfogadott fizetési mód. A mai, gyorsan változó világban a nemzetközi kereskedelem rohamos növekedésével egyetemben a faktoring újbóli fellendülésének lehetünk tanúi. Ugyanis nemcsak az importőrök alkalmazzák ezt a fizetési módot előszeretettel, hanem az exportőrök is felismerték előnyeit, és ennek a fizetési módnak az alkalmazásával tovább tudják növelni versenyképességüket a teljes világpiacra. Ugyanis napjainkban szinte minden jelentősebb (nemzetközi) banknak – fejlett és fejlődő országokban egyaránt – létezik faktoring szolgáltatást nyújtó leányvállalata, melyek a vállalkozói szektor teljes méretpalettája számára szoros együttműködés kapcsán tudják kínálni nemzetközi faktoring szolgáltatásaikat a legkülönbözőbb ágazatokban.

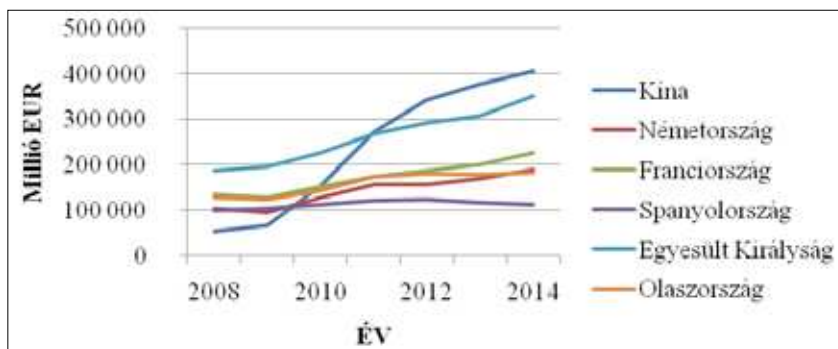
Jelentős változás ment végbe 2008–2014 között a világ faktoring piacain, hiszen ezen időszak alatt a forgalom növekedése majdnem megduplázódott annak ellenére, hogy 2008-ban kirobbant gazdasági világválság sújtott több országot, kontinenst. (A belföldi faktoring 66 százalékponttal nőtt 2009-ről 2014-re, míg a nemzetközi faktoring pedig 196 százalékponttal.) Az 1. táblázat alapján látható, hogy a legnagyobb mértékű növekedés az ázsiai kontinensen ment végbe (161%-kal nőtt), melyet Európa követett (ezen belül is Kelet-Európa) a plusz 65%-os növekedésével. Közel-Keleten és Észak-Afrikában is pozitív irányú változások történtek. Amerikában is növekedés ment végbe, de világgazdasági pozíciójához mérten ez a változás elenyésző. Ezen adatok alapján elmondható, hogy a faktoring mint pénzügyi szolgáltatás a válság időszakában is bizonyította más pénzügyi szolgáltatásokkal szembeni töretlen életerejét.

1. táblázat. Faktoring forgalom a világon 2008–2014 között (milliárd EUR)

Kontinensek	2008. év	2009. év	2010. év	2011. év	2012. év	2013. év	2014. év
Európa	889	877	1 045	1 219	1 299	1 354	1 463
Amerika	154	142	186	208	188	192	207
Afrika	13	15	17	23	24	23	21
Ázsia	235	210	355	508	572	600	615
Ausztrália	33	40	46	58	50	40	42
Világ összesen	1 324	1 284	1 649	2 016	2 133	2 209	2 348

Forrás: FCI 2015

Hogy mely országoknak van kiemelt jelentősége a faktoring forgalmon belül, azt az 5. ábra szemlélteti. Látható, hogy a feltüntetett hat ország adta 2014-ben a világ faktoring forgalmának majdnem 63%-át, ami az európai piaccal szinte egyező volumen. Az ázsiai kontinensen belül Kína szerepe igencsak megnőtt ezen a piacon, ugyanis a korábban vezető Egyesült Királyság pozícióját is elnyerte 2011-re, sőt azt a mai napig tartja is, ellentétben Japánnal és Taiwannal, ahol pedig több, mint 30%-os csökkenés ment végbe. Átlagosan véve 2008 óta a forgalmát jelentősen növelte még a kontinensen belül Izrael, Singapur és az Arab Emirátusok. Ami a vezető európai országokat illeti, a 2009–2010 környékén történt kisebb forgalomcsökkenés után ismét elkezdett növekedni a forgalmuk. Az elmúlt években jelentős növekedést könyvelhetett el Svájc (24%), Litvánia (101%) és Törökország (29%) is. A forgalomnövekedést mutató országokban a faktoring szolgáltatásait nemcsak a KKV-szektor veszi egyre gyakrabban igénybe, hanem a nagy vállalatok (10 millió euró árbevétel feletti) is előszeretettel kezdik el alkalmazni. Ami Európán belül a kelet-közép-európai régiót illeti, el lehet mondani, hogy az elmúlt 10 évben megháromszorozódott a részaránya, de még napjainkra is csak a súlya 6% körül alakul. (MFSZ 2015)

5. ábra. A hat legjelentősebb faktoring forgalommal bíró ország 2008–2014 között

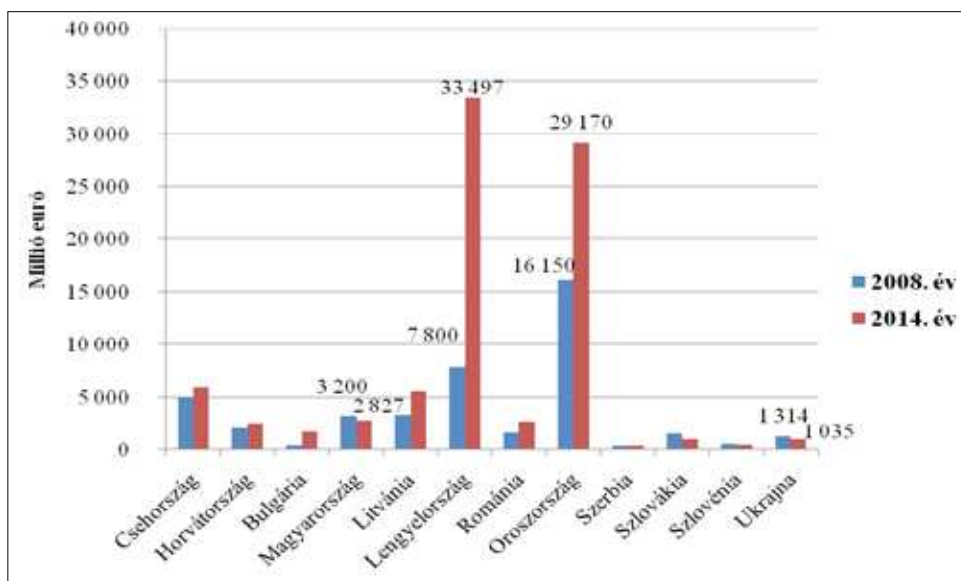
Forrás: FCI 2015

A 6. ábra alapján látható, hogy 2008-hoz képest átrendeződés történt az országok faktoring forgalmának az alakulásában, hiszen 2014-ben a fejlődés zászlóvivője Lengyelország lett, átvéve Oroszország helyét. Ez a változás két tényezőnek köszönhető: egyrészt Lengyelországban dinamikus fejlődés megy végbe 2012 óta ezen a téren, másrészt pedig Oroszország esetében 30% visszaesés történt 2013-hoz képest. Magyarország a középmezőnyben foglal helyet ezen

országok között annak ellenére is, hogy 2009-ben 20%-os visszaesés történt a faktoring forgalomban. Azóta átlagban véve növekedés észlelhető, azonban még mindig nem sikerült elérni a 2008-as szintet. Ukrajnát – hasonlóan Magyarországhoz – szintén megviselte a 2008-as világválság, mely a faktoring piacon is érezte hatását, hiszen arra 40% csökkenéssel válaszolt. Ennek ellenére 2013-ra majdnem sikerült elérnie a 2008-as állapotot, azonban 2014-ben ismét csökkenés történt, mely minden bizonnyal kapcsolatba hozható a 2014. március elején kirobbant, és azóta is tartó ukrán–orosz konfliktussal, háborúval.

A MAGYAR FAKTORING PIAC HELYZETE

A tényleges üzleti szemléletű faktoring szolgáltatás majdnem 20 éve van jelen Magyarország pénzügyi-üzleti életében. A devizatörvény lépcsőzetes liberalizálása tette lehetővé a vállalkozások számára, hogy az addigi törvény által megkövetelt akkreditívot, garanciát, okmányos inkasszót megelőzve „nyitva szállítsanak” a külföldi partnereik számára, ezzel akár több hónapos fizetési haladékokat nyújtva megrendelőiknek. A hazai faktoring szektor a külföldi kiskereskedelmi áruházlancok megjelenésével indult dinamikus fejlődésnek. Az áruházlán-

6. ábra. Kelet-közép európai országok faktoring forgalmának alakulása

Forrás: FCI 2015

Európán belül a faktoring penetráció (faktoring forgalom/GDP⁴) vizsgálva elmondható, hogy a fejlett piacgazdasággal, erős KKV-körrel rendelkező országokban erőteljesebb a faktoring szerepe. A kelet-közép-európai országok közül így említésre méltó Litvánia (15%) és Lengyelország (8%) részesedése, míg Magyarország GDP-én belül csak 3%-ot, míg Ukrajna esetében pedig 1%-ot tesz ki a faktoring forgalom. (IMF 2016; FCI 2015 adatai alapján saját számítás)

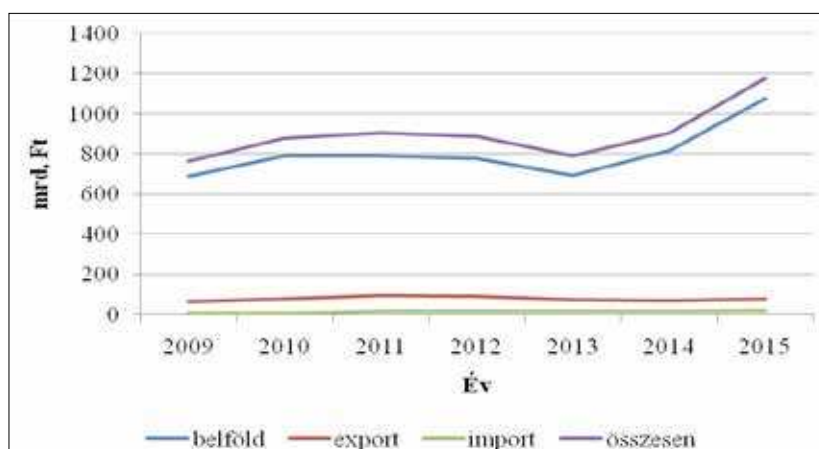
⁴ A mutató a 2014-es évre lett számolva.

cok egy erősen koncentrált piacot teremtettek. Vevőként hosszú fizetési határidőket diktáltak a beszállítóknak. Ebből fakadóan a többnyire kisebb tőkeerőt képviselő vállalkozások (beszállítók) hiteligénye megnőtt. A klasszikus faktoring szolgáltatások pontosan ezeket az igényeket elégítik ki. A beszállító – igénybe véve egy faktor cég szolgáltatásait – számottevően javítani tudja versenyhelyzetét anélkül, hogy az áruba fektetett tőkéjét hosszabb időre lekötné, egyúttal pozitív hatást tud gyakorolni a cash-flow-ra. Valamint, de nem utolsósorban

biztosítani tudja a folyamatos szállítást. A hazai piaci folyamatok jobb átláthatósága érdekében 2003-ban megalakult a Magyar Faktoring Szövetség mint a faktoring szolgáltatást nyújtó cégek érdekképviseleti egyesülete.

A nemzetközi trendekkel ellentétben a magyar faktoring ágazat több éven át stagnált. (7. ábra) Ennek többek között az is az oka, hogy a magyar vállalkozások, vállalkozók többsége a faktoringra mint pénzügyi szolgáltatásra sajnos utolsó forrásszerzési lehetőségként tekintett(tekint), amikor is a követeléseik már rég lejártak, és a vállalkozásuk nem rendelkezett(rendelkezik) refinanszírozási forrással.

szinte változatlan maradt. A belföldi faktoring átlagos megoszlása az elmúlt években 90%-ot, az import⁵ az összes forgalom 2%-át, míg az export 8%-át adta. Számos kutatás mutatja, hogy azok a vállalkozások sikeresek, amelyek be tudnak kapcsolódni a világ vérkeringésébe, azaz exportálnak és/vagy importálnak. Az export bővítésének egyik kitörési pontját kínálják a faktoring szolgáltatásai, hiszen forrást biztosítanak az export tevékenységhez, segítséget nyújtanak a külföldi követelések érvényesítésében, nemfizetések elleni biztosításában, és mindezzel lehetővé teszik, hogy a magyar exportőr a célországi konkurensekkel szemben is versenyképes ajánlattal lépjen piacra.

7. ábra. Bruttó faktorált forgalom alakulása 2009–2015 között

Forrás: MFSZ 2012–2015 adatai alapján

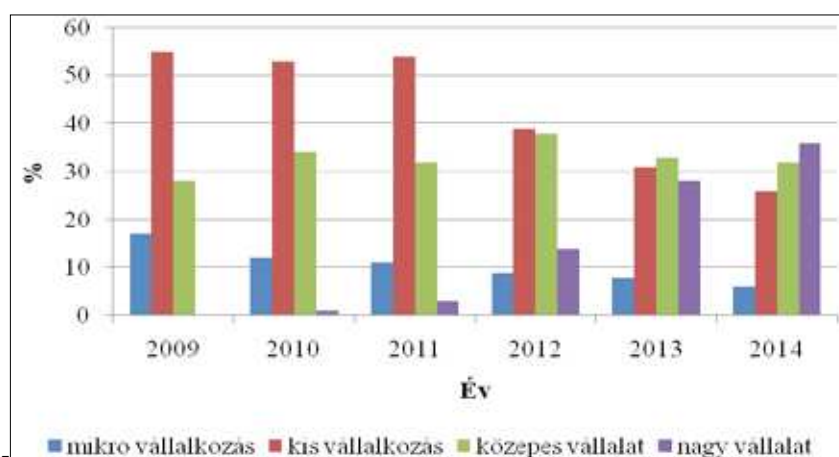
A 2008-ban kirobbant válság azonban pontosan ennek az üzletágnak a növekedését segítette elő Magyarországon. Ugyanis a bankok a válság hatására szigorítottak kockázatkezelési politikáikon és eljárásaikon, valamint a rendelkezésre álló refinanszírozási források korlátozottabb mértékben váltak elérhetővé, ugyanakkor jelentősen megdrágultak. A faktoring forgalom bővülésének a jelei 2013-ban már láthatóvá váltak. Összességében 2015-re az összes bruttó faktorált forgalom Magyarországon már majdnem elérte az 1200 milliárd forintot. Annak ellenére, hogy nőtt az összforgalom, az összetevők megoszlása

Amennyiben a szektorok közötti megoszlást vizsgáljuk 2009–2014 között, akkor – hasonlóan a nemzetközi trendeknek megfelelően – átrendeződést figyelhetünk meg. Gyengült az iparhoz tartozó vállalkozások szerepe, a dominancia áttolódott a kereskedelmi ágazat irányába mindamellett, hogy 2010 óta folyamatosan erősödik a szolgáltató jellegű vállalkozások részesedése. Az építőipari cégek – annak ellenére, hogy ott jelenleg a fellendülés

⁵ Az import faktoring – amikor egy külföldi cég magyar vállalattal szembeni követelését engedményezi a magyarországi faktorra.

jelei mutatkoznak – gyakorlatilag kiszorultak a faktoringból, főként a válság éveiben rájuk jellemző komoly pénzügyi kockázatok miatt. Ez azért nagyon sajnálatos, mert a körbetartozások visszaszorításában – ami erre az ágazatra meghatározó módon jellemző – a faktoring jelentős szerepet tudott volna vállalni. A mezőgazdaság részesedése pedig 4% körül stagnál évek óta. (MFSZ 2012–2015 adatai alapján saját számítás)

A faktoringot igénybe vevő vállalkozások száma és összetétele jelentősen megváltozott a válság előtti állapotokhoz képest. A nemzetközi trendnek megfelelően Magyarországon is a nagyvállalatok egyre jobban élnek a faktoring kínálta előnyökkel. Részesedésük a teljes forgalomból 6 év alatt a 35%-ot elérte (8. ábra). Sajnálatos tény ugyanakkor, hogy a korábbi közepes vállalkozások egy része kisvállalkozásokká zsugorodott és még így is a kisvállalkozások aránya a felére esett, továbbá a mikro vállalkozások több mint fele pedig kényszerűen kiszorult a faktoring piacáról.

8. ábra. A MFSZ ügyfeleinek vállalati árbevétel szerinti megoszlása⁶

Forrás: MFSZ 2016 adatai alapján

A faktoring piacot hosszú évekig a szolgáltatók viszonylag nagy és növekvő száma, továbbá a tulajdonosi háttér többszínűsége jellemezte. Az elmúlt évek folyamán a szolgáltatók terén egy erősödő koncentrációnak lehetünk tanúi. Ebben szerepet játszott a válsággal összefüggő kedvezőtlen piaci helyzet, de érzékenyen érintette az ágazatot a 2010-ben kivetett bankadó bevezetése is. Ez utóbbit látványosan megsínylették a független faktorok. Az intézkedés nyomán az ágazat minden harmadik tagja veszteségesé vált. Abban a már említett negatív jelenségben, hogy a mikro és kisvállalkozások faktoring finanszírozása visszaszorult, bizonyosan szerepet játszik az is, hogy a független pénzügyi vállalkozások nagyobb részben kivonultak a piacról, hiszen éppen az ügyfélkörükben jelentős arányban szerepeltek a mikro- és kisvállalkozások. A Magyar Faktoring Szövetség – jelenleg 18 tagvállalata – 2015-ben a faktorált összes bruttó forgalmának (1200 milliárd forint) 12%-át a banki faktorok, 16%-át a független faktorok, míg 72%-át a bankok bonyolították le, ezzel megközelítve a KKV-kör bankoktól igényelt rövid lejáratú hitelállományának 10%-át (ebben a 2014-ben új tagként belépő OTP Banknak nagy szerepe volt) (MFSZ 2012–2015 adatai alapján). Ezek alapján kijelenthető, hogy a faktoring napjainkban már messze nem csak egy marginális pénzügyi szolgáltatás, hanem számottevő eleme a rövid távú finanszírozási eszköztárnak.

⁶ A MFSZ ügyfélszáma 3000, de abból csak 2000 körül mozog azok száma, akik az aktív forgalmat generálják.

Kutatásokkal alátámasztott tendencia, hogy a faktoring piac bővülése a makrogazdaság fejlődési trendjéhez igazodik. 2010–2013 között a GDP lényegében stagnált Magyarországon, majd némi növekedés után 2014-re érte el a válság előtti (2008. évi) szintet. Ennek megfelelően alakult a faktoring finanszírozás is. Bár az ágazat növekedését egy szereplő generálta (2013-ban belépő OTP Bank), de az a tény, hogy a piaci szereplők fele szintén növekedést produkált, arra utal, hogy a piac az élénkülés irányába mozdult el. Ezenkívül sikerült olyan államilag finanszírozott faktoring termékeket életre hívni, amelyek lehetővé tették, hogy éppen a KKV-kör számára a piacinál jobb kondíciók mellett lehessen a faktoring finanszírozás igénybevételét biztosítani:

- ✓ Exim faktoring termék: A Magyar Export-Import Bank kedvező refinanszírozási konstrukciója. Az euróban exportáló vállalkozásoknak teremt kedvező költségfeltételeket. Előnye, hogy bármilyen üzemmérettel rendelkező (mikro-, KKV- és nagyvállalat) vállalkozás igénybe veheti.
- ✓ A Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramját (NHP) 2014. év végén kiterjesztette a faktoring finanszírozásra is. Az NHP Faktoring termékkel a vállalkozások maximum 2,5%-os költségmegtérítése mellett juthatnak a faktoring szolgáltatások széles skálájához.
- ✓ Az új Ptk. 2014. március 15-i hatályba lépése kapcsán a faktoring jogi háttere jelentősen megváltozott. Remélhetőleg erre hosszú távon biztonságosan lehet majd támaszkodni.
- ✓ A MFSZ kezdeményezte a Nemzetgazdasági Minisztériumnál, hogy a független faktoroknál kerüljön sor a bankadó teljes eltörlésére, aminek további pozitív hozadéka lenne, hiszen segíteni tudna a mikro és kisvállalati kör visszahódításában is.

KONKLÚZIÓ

Magyarország vállalkozói teljesítménye a hasonló országoktól 10%-kal elmarad. Ennek nehezen megváltoztatható, az ország működésébe mélyen kódolt okai vannak. A vállalkozók egyrészt küszködnek, másrészt ügyesen alkalmazkodnak a körülményekhez. Ebben élünk évtizedek óta. Változtatni úgy tudunk, ha megértjük helyzetünket és feltárjuk, milyen irányban tudnak, akarnak vállalkozásaink továbblépni. Ha sikerülne megértenünk a magyar vállalkozások valóságát, és ez alapján ki tudnánk dolgozni a jellemzőikhez és lehetőségeikhez illeszkedő állami szabályokat és piaci intézményeket, behozhatnánk a visegrádi országokhoz képest a 10%, az uniós átlaghoz képest legalább dupla ekkora lemaradásunkat. A magyar gazdaság esetében is igaz az a feltevés, miszerint a kis hazai cégek kínálják a gyors gyarapodás lehetőségét, nem a hatékony multik rendszerei. A nagy cégek prosperitása és hálózataik működése stabilitásunk kulcskérdése. Mégis, Magyarország felemelkedésének esélye a kisebb, hazai cégeken múlik. Ennek két fő oka van:

- ✓ egyrészt az ő továbblépésüket korlátozza a túlzott bürokrácia, a bevonható tőke hiánya, a lehetőségek megragadásához szükséges kiszámítható időtáv és szabályozási rendszer.
- ✓ másrészt a hazai cégeken keresztül tarthatjuk meg az új termék teremtette piacokat és profitot, a hatékonyságjavítás hozamát. A multik innovációs központjaiban jól fizetett szakértők nagyszerű dolgokat találnak ki, de a felfedezés hozama a vállalatot illeti meg. Ha egy hazai vállalkozó újít, a pénz az ő zsebében marad, a megnyíló üzleti lehetőségek itthon generálnak beruházást.

A faktoring mint pénzügyi szolgáltatás sok vállalatot segített át a gazdasági válság nehézségein. Ugyanis a jól faktorálható

konstrukciókban a faktoring díjai (1,5–2%) ma már helyenként kisebbek, mint az alternatív megoldást nyújtó forgóeszköz-hitelek költsége. Ha finanszírozási szolgáltatás mellé hozzátesszük a faktoring követelésbiztosítási, behajtási, vevőértékelési, nyilvántartási szolgáltatásait, a mérlegre és a vállalkozás biztosítéki helyzetére gyakorolt pozitív hatásait, akkor a faktoring versenyelőnye határozottan kimutatható.

Miért is lenne szükséges a faktoring szélesebb körű hazai alkalmazása? Mert hozzájárulna:

- ✓ a beszállítói, illetve a B2B (business to business) szektor növekedési lehetőségeinek kihasználásához, és ezen keresztül munkahelyteremtő képességet biztosítana a mikro-, és KKV-szektor szereplőinek,
- ✓ a belföldi és export versenyképességének javításához,

- ✓ a fekete-, illetve szürkegazdaság kifehéritéséhez,
- ✓ a láncartozások mérsékléséhez,
- ✓ a vállalkozások üzleti kultúrájának, stabil, kiszámítható gazdálkodásának a kialakításához.

A magyar gazdaság további emelkedéséhez nem újabb átfogó országos tervekre van szükség, hanem sok ezer vállalkozás továbblépési elképzelésének megvalósíthatóvá tételére, és az ezt támogató eszközök és intézmények létrehozására. Nem egy stratégiának, vagy éppen a gazdaságpolitikuskoknak kell megmondaniuk a helyesnek vélt útirányt, hanem csak egyszerűen hagyni kell, hogy a KKV-k vállalkozói a hazánkban rejlő lehetőségeket felfedezhessék, kihasználhassák és hosszú távon biztonságos mikro környezetben működtethessék.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ÁSZ (2015): Tanulmány a 2007–2013. évi EU költségvetési időszakban Magyarország részére juttatott közösségi támogatások összefoglaló bemutatásáról, értékeléséről. Állami Számvevőszék, Budapest
- DARABOS ÉVA–RÓZSÁS ATTILA–BÉRESNÉ MÁRTHA BERNADETT (2015): Faktorálás, mint kölcsönnyújtási szolgáltatás. Controller Infó. III. évf. 4. sz.
- DONNA KELLEY–SLAVICA SINGER–MIKE HERRINGTON (2016): Global Entrepreneurship Monitor – 2015/2016 Global Report. file:///C:/Users/-/Downloads/gem-2015-2016-global-report-110416-1460370041%20(1).pdf
- EC (2016): European Commission: Economic and Financial Affairs (AMECO) http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/ziped_en.htm
- EUROSTAT (2016): Database. Aid by main objectives - % of GDP. http://ec.europa.eu/eurostat/tgm_comp/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=comp_sa_02&plugin=1
- ÉRSEK M. ZOLTÁN (2015): Segíts magadon. Magyar kis- és középvállalkozások helyzete. Figyelő. 2015.09. 26.
- FCI (2015): Factoring – Exploring new horizons. Annual Review. Factors Chain International https://fci.nl/downloads/annual_review_2015.pdf
- IMF (2016): World Economic Outlook Database. International Monetary Fund. April
- KÁLLAY LÁSZLÓ (2014): Állami támogatások és a gazdasági teljesítmény. Közgazdasági Szemle, LXI. évf., március
- KSH (2016a): Kormányzati szektor adatai. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest https://www.ksh.hu/kormanyzati_szektor_adatai
- KSH (2016b): STADAT táblák. Idősoros éves adatok. Általános gazdasági mutatók. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt001.html
- MARTINKÓ KÁROLY (2002): Faktoring – a vállalatfinanszírozás hamupipőkéje, Saldo, Budapest
- MK (2013): 2013. év V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. Magyar Közlöny, 2013. február 26.

- MFSZ (2012): A faktoring piac 2011-ben, 2012. évi fejlődési kilátások, célok, törekvések. Magyar Faktoring Szövetség, Budapest
- MFSZ (2013): Sajtóközlemény a faktoring forgalom 2012. évi alakulásáról és az ágazat 10 éves fejlődéséről. Magyar Faktoring Szövetség, Budapest
- MFSZ (2014): Sajtóközlemény a faktoring ágazat helyzetéről, fejlődési lehetőségeiről – A faktoring piac fejlődése 2013-ban. Magyar Faktoring Szövetség, Budapest
- MFSZ (2015): Sajtóközlemény a faktoring ágazat helyzetéről – 2015. július. Magyar Faktoring Szövetség, Budapest
- MFSZ (2016): Magyar Faktoring Szövetség statisztikai adatbázisa 2009–2015.
- RÉCZEI LÁSZLÓ (1988): A faktoring ügyletről. Jogtudományi Közlöny. 1. szám
- SALINGER, FREDDY (1995): Factoring law and practice, Sweet & Maxwell Limited, London, 1995/4.

Наукове видання

L I M E S

Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II
2016
Том III

Угорською, українською та англійською мовами

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба*

ВЕРСТКА: *В. Товтін*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

Видавництво: **ТОВ «РІК-У»**, 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 15.12.2016 р. Формат 60x84/8.
Папір офсет. Гарнітура: Times. Умовн друк. арк. 18,6. Тираж 250 прим.

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua